

у матеріальному виробництві, скоротилася від 70-80% до 20-30% і має чітку тенденцію до подальшого зменшення. Одним із наслідків новітніх трансформацій став масовий вихід працівників із виробництва. Відповідно зростає частка зайнятих у сфері послуг, яка в окремих країнах вже сягає 85-90%. Науковці обговорюють революцію послуг у цивілізаційному поступі людства.

Структурна перебудова світової і національних економік зумовила послідовний перегляд галузевих статистичних класифікацій. Нещодавно на зміну традиційним галузевим систематикам була розроблена класифікація видів економічної діяльності (КВЕД-2010) [1], яка більшою мірою враховує сучасні трансформації суспільного виробництва. Головною проблемою структурної перебудови господарства залишається рубрикація сфер, галузей і видів діяльності, яка б повною мірою враховувала б сучасні трансформації суспільного виробництва. Актуальність і складність такого напрямку засвідчує туризм, що вже має всі ознаки сфери економічної діяльності і разом з тим ще не включений до офіційних галузевих статистичних рубрикацій.

Бібліографічний список:

1. Національний класифікатор України: класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb45760910#Text> (дата звернення: 20.11.2020).
2. Федорченко В.К., Пазенок В.С., Кручек О.А. Туризмолія: концептуальні засади теорії туризму. Київ: Академія, 2013. 368 с.
3. UN DESA International Recommendations for Tourism Statistics 2008: Compilation Guide. Statistical Papers (Ser. M). 2017. No. 94, New York: UN. URL: <https://doi.org/10.18356/791169b3en>
4. World Travel & Tourism Council: Travel & Tourism Global Economic Impact & Trends 2020. URL: <https://wtcc.org/Research/EconomicImpact/moduleId/1445/itemId/91/controller/DownloadRequest/action/QuickDownload> (дата звернення: 08.04.2021)

Яріко М.О.

*канд. культурології, старший викладач
Харківська державна академія культури*

ІНКЛЮЗІЯ У ТУРИСТИЧНОМУ ПРОСТОРИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Інклюзія на сьогодні має стати провідним принципом організації сучасного суспільства, щоправда, у більшості випадків йдеться радше про бажаний рівень розвитку, аніж про вже наявну реальність.

В Україні процеси становлення нормативної бази, трансформації інфраструктури, перебудова соціального простору та поява перший наукових досліджень теми призвела до наявності певної плутанини у

термінах, які використовуються. Найточнішим є терміновикористання у представників громадських організацій.

«Інклюзія – це процес включення людей з інвалідністю в активне громадське життя. Для цього створюються умови, в яких всі члени суспільства можуть бути на рівних: міське середовище адаптується під потреби людей з особливостями розвитку, коригується освітня система з урахуванням здібностей різних дітей, людям з інвалідністю надаються можливості для творчого та інтелектуального розвитку» [1].

Помітно акцент на особі, а не на «відхиленнях від норми», адаптації середовища у напрямку включення всіх членів суспільства, а не створення окремого «інклюзивного простору», створюваного паралельно простору «нормальних людей».

Сучасні вітчизняні наукові дослідження та публікації у ЗМІ, присвячені темі впровадження інклюзії в екскурсійну діяльність, можна умовно розділити на дві групи: одні автори пишуть про «інклюзивні екскурсії», а другі – про «створення інклюзивного простору».

Перший термін по суті є пережитком радянської дійсності, відзначеною сепарацією осіб з інвалідністю в окремий простір.

Якщо суть терміну «інклюзія» – включення, то, нажаль, більшість новин та публікацій, в яких використовується термін «інклюзивна екскурсія» чи «інклюзивний туризм», показує принципово інше значення – специфічний продукт, орієнтований на певну цільову аудиторію. Іншими словами – йдеться не про включення до загального екскурсійного простору осіб з інвалідністю, але про створення спеціального (ексклюзивного) екскурсійного продукту для особливої аудиторії, або ж, інакше, термін по суті стає політкоректним замінником терміну «екскурсія для інвалідів».

Текстів з таким використанням терміну досить багато, виокремимо лише декілька. «Уперше: Волинянин із синдромом Дауна проводить авторські екскурсії в музеї» [2]. У статті термін «інклюзивна екскурсія» вжито для опису екскурсії, розробленої та проведеної чоловіком з синдромом Дауна. Тобто, йдеться про приклад впровадження принципу інклюзії в суспільстві, а не адаптацію продукту. Новина «Інклюзивна екскурсія для особливих дітей» [3] – описується екскурсія центром міста для «25 дітлахів разом із батьками». Тобто йдеться про групу мінімум з 50 осіб (тоді як в екскурсії, адаптованій до потреб дітей з інвалідністю по нормам має бути не більше 10 осіб).

Подібним чином описано проекти, реалізовані на базі Харківського художнього музею. Досить багато новин (і в текстовому, і в відео-форматі) присвячено розробленим аудіогідам та проведеним презентаційним екскурсіям, але саме питання постійної доступності експозиції не висвітлюється, також хоча аудіогіди наявні в музеї і зараз, сама можливість тактильного огляду наявних у доступі експонатів є не для всіх і лише за домовленістю [4]. Подібне можемо відмітити у

наступних прикладах. Так, у статті «Навчальний семінар для музейників «Інклюзивна екскурсія» [5] міститься опис заходу по залученню до музеїв людей з інтелектуальними порушеннями та специфіку роботи з цією цільовою аудиторією. Тобто, йдеться про розробку специфічного екскурсійного продукту. Натомість, якби йшлося про інклюзивну екскурсію – акцентувалися б моменти включення людей з інтелектуальними порушеннями до загальної екскурсійної групи. І то є задача, яка дещо складніша за рівнем.

Зворотню ситуацію можемо побачити у Полтаві – йдеться про семінар «Створення інклюзивного музейного середовища» [6], де термін «інклюзивна екскурсія» не використовується, але йдеться про практики інклюзії, створення інклюзивного середовища та ін. Загалом намічається цікава тенденція – про правильне терміновикористання йдеться там, де музейні робітники (у співпраці з цільовою аудиторією та громадськими організаціями) справді намагаються адаптувати екскурсійний продукт до наявних потреб.

Так, у Національному музеї Тараса Шевченка багато років функціонує програма «Музеї без бар'єрів: від теорії до практики». І якщо у 2016 році мова йшла про неможливість адаптації простору і про зосередженість на роботі з психологічними бар'єрами, то наразі можна говорити про повну відповідність музею вимогам інклюзії. [7]. Цікаво, що такий стан справ є норма саме тому, що співробітники музею планомірно створювали не «інклюзивні екскурсії», а «інклюзивний музейний простір» у співпраці з цільовою аудиторією.

По аналогічному шляху пішли співробітники Національного музею Голодомору-Геноциду [8]: трансформації музейного простору у напрямку інклюзії відбувалася у співпраці з тифлопедагогом та IT-спеціалістами.

У звітах про проведені події не йдеться про «інклюзивні екскурсії», але про те, що особи з порушеннями зору тепер мають можливість вільно відвідувати музей. Використовуються терміни «адаптація музейного простору», «адаптована екскурсія». Більше того, досвід було переосмислено та надано у форматі рекомендацій. Системний характер роботи підтверджують і проведені семінари, до участі в яких залучено фахівців з різних музеїв та громадських організацій України [9].

Загалом, якщо аналізувати роботу музею, то можна сказати про те, що відбувся перехід від «створення особливого продукту» до простору, зручного для всіх.

Одним з прикладів такої ж якісної роботи є проєкт «Третя після опівночі» [10]. По суті експозиція є універсальною – як для зрячих, так і для незрячих осіб.

Узагальненням багаторічної роботи над впровадженням інклюзії в музейне середовище став довідник «Кращі практики інклюзії» [11], розроблений Оленою Зіненко та Марією Ясеновською у жовтні

поточного року. Довідник написано з урахуванням сучасних норм терміновикористання. І є найповнішим на сьогодні переліком реалізованих у музеях програм по створенню інклюзивного простору.

Тож, навіть побіжний огляд реальних проєктів, які проводяться не спорадично, а на постійній основі, показує, що термінами, які сьогодні влаштовують науковців, фахівців-практиків та цільову аудиторію, є не «інклюзивна екскурсія», а «екскурсія, адаптована для » (має бути вказано конкретну цільову аудиторію). Також успішними ці проєкти будуть за умови адаптації простору та екскурсійного продукту, який можна придбати будь-коли, а не лише у період отримання грантів або проходження перевірок контролюючих органів.

Бібліографічний список:

1. Інклюзивний словник. Як правильно спілкуватися з людьми з інвалідністю. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/inkluzivnij-slovník-jak-pravilno-spilkuvatisja-z-ljudmi-z-invalidnistju-2458698.html> (дата звернення: 15.08.2020).
2. Уперше: Волинянин із синдромом Дауна проводить авторські екскурсії в музеї. URL: <https://volynua.com/posts/volinyanin-iz-sindromom-dauna-provodit-avtorski-ekskursii-v-muzei-video> (дата звернення: 25.10.2020).
3. Інклюзивна екскурсія для особливих дітей <http://www.irm.kr.ua/uk/gm/2-un/1796-inkluzivna-ekskursiya-dlya-osoblivikh-ditej> (дата звернення: 30.10.2020).
4. У Художньому музеї відбулася інклюзивна екскурсія. URL: <http://v-news.com.ua/u-hudozhnomu-muzeji-vidbulasya-inkluzivna-ekskursiya/> (дата звернення: 30.10.2020).
5. Навчальний семінар для музейників «Інклюзивна екскурсія». URL: <https://www.prostir.ua/event/navchalnyj-seminar-dlya-muzejnykiv-inkluzivna-ekskursiya> (дата звернення: 18.11.2020).
6. Створення інклюзивного музейного середовища. URL: <http://pkm.poltava.ua/ua/podii/1026-seminar-muzeina-inkluziia.html> (дата звернення: 08.08.2020).
7. Конспект музейної зустрічі №8: Музеї без бар'єрів. URL: <http://prostir.museum.ua/post/36702> (дата звернення: 18.11.2020).
8. Національний музей Голодомору-Геноциду. URL: <https://holodomormuseum.org.ua/> (дата звернення: 09.11.2020).
9. Доступні культурні простори: онлайн-семінар Музею Голодомору. URL: <https://holodomormuseum.org.ua/accessibility/dostupni-kulturni-prostory-onlajn-seminar-muzeiu-holodomoru/> (дата звернення: 09.11.2020).
10. Музей у темряві «Третя опівночі». URL: <https://0300.com.ua/> (дата звернення: 09.11.2020).
11. Зіненко О., Ясеновська М. Кращі практики інклюзії. URL: http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/inclusiOn_booklet_pantone-2_QR.pdf (дата звернення: 09.11.2020).